

власного життя за власним проектом та з відповідальністю за нього. Зменшується інфантильне навантаження, паралельно збільшується енергетичний потенціал для саморозвитку та самовдосконалення суб'єкта, а психіка отримує більше шансів та способів знімати внутрішнє напруження, в більшій мірі нівелювати страх пізнання та активності. Цьому сприяє процес глибинного пізнання та психокорекції, що стимулює інтеграцію в структурі психіки принципів до задоволення та пізнання реальності і гармонізує особистість, її розвиток. У глибинній психології діагностика та корекція в єдності їх використання забезпечують можливість пізнання не тільки індивідуальної неповторності психіки та корекції детермінант дезадаптивності та внутрішньої напруги але й універсальних механізмів функціонування свідомої та несвідомої сфери, а мінімізація викривлень є чинником адекватного сприймання характерологічних особливостей соціального оточення що сприяє адаптивності, налагодженню міжособистісних стосунків та професійному успіху особистості.

Література:

1. *Бессознательное . Природа. Функции. Методы исследования.* В 4 томах. Тбилиси: Мецниереба, 1978 – 1985.-Т.1-4
2. *Бондаревська Л.Л.* Переживання в структуруванні системних характеристик підсвідомого (на матеріалі АСПН) // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – 36. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. - Вип. 21.- Ч.1. - 219 с.
3. *Енциклопедичний словник* – М. Гардаріки: - 2006-(під редакцією доктора філ. наук А.А.Івіна) - с. 1070
4. *Зонн Й.* Человек и его Кумиры: Анализ структуры личности- М.: Смысл,1988-С. 300
5. *Куттер П., Мюллер Т.* Психоанализ: Введение в психологию бессознательных процессов / Пер.с нем.- М.:Изд – во «Когнито - Центр», 2011.- 384.
6. *Обухова Л.Ф.* Развитие классического психоанализа в работах А.Фрейд Детская (возрастная) психология М.: Институт обще гуманитарных исследований, 1999.- 344 с.
7. *Фрейд З.* Влечения и их судьба. //Основные психологические теории в психоанализе.- М.: Госиздат, 1923.- С. 103-123.
8. *Фрейд З.* Лекции по психоанализу. - М.: Смысл,1988-С.334-349.
9. *Фрейд З.* Положения о двух принципах психической деятельности //Основные психологические теории в психоанализе. - М.:Госиздат,1923.-С.82-89.
10. *Яценко Т.С.*Методологія взаємозв'язків свідомого і несвідомого в контексті проблеми адаптації суб'єкта до соціуму // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – 36. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. - Вип. 21.- Ч.1. - 219 с.
11. *Яценко Т.С., Іваненко Б.Б., Аврамченко С.М.* Концептуальні засади і методика глибинної психокорекції - Київ «Вища школа», 2008.- 334с.

Резюме: У статті висвітлюються особливості пізнання принципу задоволення та реальності в їх інтеграційних взаємозв'язках в світлі психодинамічної парадигми. Акценти поставлено на дослідженні функційних, характерологічних особливостей даних принципів в якості глибинних детермінант психіки. Розкрито значимість інтеграції цих принципів для оптимального функціонування суб'єкта. **Ключові слова:** принцип реальності, принцип задоволення, едіпів комплекс, психодинамічна теорія.

Резюме: Статья освещает особенности познания принципа удовольствия и реальности в их интеграционных взаимосвязях путем использования методологии психодинамической парадигмы. Акценты расставлены на исследовании функциональных, характерологических особенностей обозначенных принципов в качестве глубинных детерминант психики. Раскрыта значимость интеграции данных принципов в оптимальном функционировании феномена психического. **Ключевые слова:** принцип реальности, принцип удовольствия, эдипов комплекс, психодинамическая теория.

© 2012

О. Г.Максименко (м. Донецьк)

ВНУТРІШНЯ ДЕПРИВАЦІЯ ТА ЇЇ ДІАГНОСТИКА

Постановка проблеми. Поняття «внутрішня депривація» є новим у психології і пов'язане з феноменом самодепривації або відчуженням від самого себе.

Практичні психологи, що працюють в руслі глибинної психокорекції, відзначають наявність парадоксальних особистісних проявів. Ці процеси пов'язані з механізмом викривлення реальності заради забезпечення внутрішнього комфорту «Я» й психологічного благополуччя, яке може порушуватися очікуваннями ідеалізованого «Я». Зовнішні фактори депривування енергії лібідо латентно стимулюють енергію мортідо, що

знаходить вираз у деструктивній поведінці та зумовлює енергетичне імпотування, відчуження, сепарування, дистанціювання, депресію, агресію, регресію, апатію, аддиктивне поведіння, суїцидальні нахили тощо.

На наш погляд, розкриття механізмів феномена самодепривації дозволить внести істотний внесок у розвиток психокорекційної практики.

Виклад основного матеріалу. Звернімося до поняття депривації. Депривація (лат. deprivation – позбавлення) визначалася вченими на матеріалі експериментального дослідження (приклад – ізолювання людини у воді) при якому створювалися передумови виникнення сенсорного та емоційного голоду [1, с. 97].

Це дослідження базується на особливості компенсаторних реакцій. У випадку сенсорної депривації – це ідентично яскравим образам уяви, що може призводити до виникнення галюцинацій.

Проблема самодепривації виходить за межі сенсорного рівня розгляду цього явища. Як сенсорний рівень дуже важливий і вказує на зв'язок феномена депривації із самопокаранням, так і покаранням з боку інших людей. У виховних цілях – це ізоляція дитини в окремому приміщенні. Найм'якші способи: покарання «стояння у кутку», «мовчання», моральна ізоляція (дискредитацією), блокування (ігноруванням) потреб (прохань) тощо.

Виховний аспект формування у дитини схильності до самодепривації виражений вже у тому, що вона може сама себе карати, відмовлятися від їжі, сама може ставати в кутку, мовчати довгий час тощо. Останнє впливає на формування Супер-Его (одного з батьків в самому собі) й водночас є способом впливу на дорослих (батьків). Все це пов'язано також з розвитком компенсаторних форм самореалізації, вказує на прагнення сепарування від батьків та бажання «самонародження».

Саме тому питання онтогенезу феномена самодепривації, його залежності від виховних аспектів є одним з важливих завдань нашого дослідження. Разом з тим є підстави констатувати, що явище самодепривації має дисфункціональне навантаження для психіки, що виявляється в тенденції до «психологічної смерті» [7]. Останнє вимагає подолання границі розуміння депривації лише за межами сенсорних параметрів, що узгоджується з розумінням цілісності психічного в його свідомому і несвідомому вираженні.

Враховуючи внесок психоаналізу в розкриття функціональних особливостей сфери несвідомого в її взаємозв'язках зі свідомим, звернемося до інтерпретації депривації в цьому напрямку. Психоаналітичний підхід виділяє два основних види депривації це: материнська і сексуальна (психосексуальна, лібідна). Обидва види депривації мають відношення до неврозів. У виникненні материнської депривації грає роль тривала фізична відсутність матері. Важливий фактор, що впливає на депривацію – це потреба в любові (її отримання або відсутність). У контексті категорії любові визначаються особливості матері як «достатньо доброї» чи «нормально чутливої матері» (Д. Віннікотт). Депривація створює ситуацію психологічного ризику, якщо переходить певний поріг. Згідно Р. Шпіц порогом у виникненні депривації є поява специфічного синдрому – «анаклектичної депресії», при якому поведінка дитини відрізняється підвищеною збудливістю, примхливістю, постійним плачем, чіплянням за будь-яких дорослих, з якими вдається встановити контакт, втратою ваги при цьому. Коефіцієнт розвитку не зростає, більше того – стає все більш вираженим відставання в психічному розвитку.

Й. Лангмейер і З. Матейчек визначають психічну депривацію як «психічний стан, що виникає в результаті таких життєвих ситуацій, де суб'єкту не надається можливості для задоволення деяких його основних (життєвих) психічних потреб в достатній мірі й протягом досить тривалого часу» [1, с. 18].

Важливо зазначити, що термін «психічна депривація» багатьма авторами використовується неоднозначно: з одного боку, для позначення реального обмеження умов життя та функціонування, а з іншого – для позначення психічного стану, що виникає в результаті подібних обмежень. Суб'єктивно, психічна депривація переживається як відчуження від світу значущих людей.

У психології поняття відчуження вперше використовувалося З. Фрейдом, згідно з яким, витоки відчуження беруть свій початок у ранньому дитинстві в результаті емоційної депривації дитини, відсутності теплих стосунків до нього з боку близьких, в першу чергу матері. За З. Фрейдом, феноменологічно відчуження виражається у дереалізації – невротичній втраті суб'єктом почуття реальності, що відбувається, в деперсоналізації – втраті своєї індивідуальності. Сферу застосування цього поняття розширив Е. Фромм, показавши, що відчуження виступає в шести формах: відчуження від потреб, від своєї праці, від природи, від держави; з інших; від себе.

У частині енергетичного показника депривації виникає ризик хворобливого стану, вісником якого є формування системи автоматизованого психологічного захисту.

Дослідження, які виконані в психоаналітичному руслі, вказують на зв'язок депривації з фрустрацією базових потреб людини. У контексті ортодоксального психоаналізу такою провідною потребою є психосексуальна потреба, яка має вплив на становлення психіки в едіпальній стадії розвитку суб'єкта. Цьому періоду характерно введення закону регулювання психічного життя суб'єкта, через «табу» на інцест. Тобто, індивід стикається з обмеженнями на вираження лібідо до значущих, рідних людей.

Процес інтеріоризації в ранньому онтогенезі супроводжує всі сторони розвитку особистості, в які входить і образ взаємин. Відчуження з боку матері, сприймається індивідом як певний штамп, програма ставлення до

себе, яка згодом реалізується, проектуючись зовні і обмежуючи можливості суб'єкта у формуванні позитивної самооцінки, почуття самоповаги, корисності суспільству, у створенні близьких стосунків. Зовнішня депривація, відчуження стає внутрішнім особистісним інтроєктом, суб'єкт депривує, відчужує самого себе. Домінуючим потягом стає потяг до смерті, до самознищення.

У психологічній науці та практиці феномен самодепривації розглядався в працях багатьох учених. Самодепривацію можна охарактеризувати як потяг до смерті й саморуйнування (М. Кляйн, Г. Мюррей. Дж. Рейнгольд, Е. Фромм, З. Фрейд, К. Хорні та ін.), «соціальну смерть» (А. Дахіп, Дж. Морено та ін.); «соціальне відчуження» (А. Баканов, Є. Головаха, А. Кемпінський, А. Кронік); «психологічну травму» (З. Фрейд, І. Ялом та ін.); «програмована поведінка» (Е. Берн, Я. Стюарт та ін.) Більшість вчених розглядають самодепривацію як несвідоме прагнення до смерті й деструктивності.

Психологічна самодепривація проявляється в ненависті, ревноцях, заздрості, жадібності, агресивності тощо. Згідно Д. Віннікотт, М. Кляйн, М. Малер, К. Хорні, А. Фрейд ці почуття формуються в ранньому дитинстві, коли потреби дитини фруструються лібідними об'єктами, позбавляючи відчуття любові й породжуючи розчарування, тривогу, страх. Амбівалентні почуття до матері, що виникають, детермінують дію механізму відшкодування: агресія, яка спрямована на об'єкт обертається на самого суб'єкта. З'являється досить стійке відчуття провини, що завжди поруч із відчуттям самопокарання. Почуття провини може виражатися в аскетизмі, соціальних обмеженнях, психосоматичних захворюваннях. У чуттєвій сфері суб'єкта з'являються відчуття непотрібності, небажаності, байдужості, що надалі готує ґрунт для розвитку депресивних станів, крайнім вираженням яких є суїцид [2-5].

Згідно Т. Яценко, психологічна самодепривація на рівні спілкування виражається в проявах психологічної імпотенції – руйнуванні контактів з іншими людьми (заздрість, неадекватне сприйняття партнера, крайня інтровертованість, відхід від реальності під дією заміщення, почуття приниженості, неповноцінності). Т. Яценко зазначає, що тенденція до самодепривації проявляється в сталому відчутті себе незадоволеним, скривдженим, нещасним, а в реальних діях – у відчуженості від соціального життя, неусвідомлюваної тенденції нанесення шкоди власній персоні тощо.

У системі формування психічного апарату особистості домінує дві тенденції – до життя і до смерті. Згідно З. Фрейду, природа інтрапсихічних конфліктів лежить у взаємодії цих антагоністичних інстинктів: індивід, який пережив психічну травму, несвідомо прагне до повторення травматичних переживань, переживаючи отриману програму поведінки й комунікацій знову і знову протягом життя. З. Фрейд припустив можливість існування «вимушеного повторення» як самостійного феномена, який не підкоряється принципу задоволення. Цей концепт повністю підтвердив свою валідність і знайшов блискуче обґрунтування в сучасній психологічній практиці. Інстинкт смерті діє поряд з інстинктом життя, передаючи інформацію про перенесення травматичних переживань, що опосередковано проявляється в малюнках, розповідях, снах протагоністів.

Психологічна робота не дає нам можливості безпосередньо спостерігати дії людських інстинктів. Ми можемо вбачати деякі імпульси, внаслідок чого народжуються страхи, тривожність, конфлікти, агресія, ненависть, ревнощі, жадібність, формується асоціальна поведінка й діяльність людини. Ми спостерігаємо процеси трансформації несвідомих бажань в усвідомлений страх, у перебільшену свідому любов тощо.

Згідно дуалістичній теорії інстинктів, створеної З. Фрейдом, два базових потяги завжди поєднані один з одним. Природа цієї суміші та події, які здатні змінити співвідношення сил кожного з інстинктів дуже важливі, але ми як і раніше знаємо про це не багато.

Як відомо, фрейдівська теорія раннього дитячого розвитку включає в себе чотири стадії, три з яких дитина проходить в перші п'ять років. За цей догенітальний період майже повністю формуються базові компоненти особистості, в тому числі й самодепривація. Особливу роль при цьому відіграє процес задоволення або незадоволення життєво важливих потреб, який залежить від найближчого соціального оточення.

Перша оральна стадія розвитку характеризується глибоким контактом між дитиною та матір'ю. Головне завдання полягає в закладанні основних установок – залежності, незалежності, довіри й опори щодо інших людей. Переживання задоволення і незадоволення потреб акцентуються на модусі поглинання. Вроджений властивий дитині канібалізм за мету поглинання ставить не так їжу, скільки об'єкт, що її дає. Насправді мати не завжди може бути поруч і реально задовольняти всі потреби дитини. Первинні фрустрації, які пов'язані з відсутністю бажаного об'єкта, змушують новонародженого переживати свою безпорадність, викликаючи відчуття страху знищення. Захисні реакції у вигляді фантазій дозволяють на деякий час замінити матір у її відсутність. Однак це аутоеротичне, уявне переживання задоволення стає доступним тільки через наявність реальних глибоких контактів немовляти з матір'ю. Якщо ж цей складний процес з'єднання матері й дитини не відбувається, дитина постійно коливається між станами повного блаженства й станом фрустрації, що супроводжується страхом смерті. У цьому випадку діяльність фантазії прирікає на частковий або повний розпад, стійке відчуття буття не розвивається, а дезінтегровані уявлення, в кінцевому рахунку, ведуть до розвитку психотичних станів або важких психосоматичних захворювань. Переживання модусу поглинання надалі поширюється на багато інших функцій, у

тому числі на поповнення, вдосконалення особистості, на процес ідентифікації, порушення якого веде до втрати «Я». Таким чином, негативний досвід переживань на оральній стадії є першою сходинкою на шляху до самодепривації, накопичуючи симптоми аутизму, негативізму, неприйняття, відкидання, з'являється відчуження від потреб.

Від наступної, анальної стадії, залежить формування активності й пасивності, однієї з пар протилежності в психічному житті. Дитині ще не відомі ні сором, ні збентеження, і з усією грандіозністю свого нарцисизму вона надає частин свого тіла велику цінність. Тому він утримує фекалії з метою отримання задоволення, а, віддаючи їх, підносить матері перший подарунок, який повністю оплачений з власних коштів. Спосіб, яким батьки привчають дитину до туалету, впливає на його більш пізніший особистісний розвиток. Дитина вчиться розмежовувати вимоги «Ід» (негайне задоволення бажання) і соціальні обмеження, які виходять від батьків. Всі майбутні форми самоконтролю та саморегуляції беруть початок в анальній стадії.

Посилення агресивності дитячої моторики, що виявляється в розкиданні речей, ударах, в певному задоволенні від агресивного самоствердження і опору в поведінці можна розглядати як ознаку того, що дитина переходить до анальної стадії. Конфлікт між її волею та волею матері стає очевидним. Цей конфлікт змушує дитину, з одного боку, пристосовуватися до бажань матері зі страху втратити її любов, а з іншого, дитина намагається їй протидіяти, намагаючись підкорити собі матір, насолодитися своєю владою та її безпорадністю, «помститися» їй за всілякі фрустрації. Задоволення від пристосування в подальшому призводить до нерішучості, інертності, пасивності, як в об'єктних відносинах, так і в поводженні в цілому. Задоволення від впертості веде до персеверуючої і насильницької активності, не терпить перешкод і супроводжується ворожістю до того, хто заважає. Обидві риси разом виявляються в тенденції постійно починати якусь справу, але тут же її кидати й повторювати так кілька разів. Анальна персеверація, як правило, непродуктивна, проявляється завжди у відношенні до неприємної або мало важливої роботи та обов'язків, причому людина відчуває задоволення від думки, що вона має особливо високо розвинені моральні почуття і перевищує інших людей. Виникають і закріплюються ідеї самодосконалості й прагнення до влади. Отже, другий ступінь розвитку самодепривації привносить наступні компоненти: почуття самотності, пригніченості, відчуття переваги над іншими. В цілому відчуження від потреб посилюється й з'являється відчуження від своєї діяльності, від своєї праці.

Основним завданням третьої стадії є ідентифікація дитини з дорослими тієї ж статі, які виступають у ролі зразка для наслідування. Якщо база самодепривації вже підготовлена, то й процес ідентифікації буде утруднений. У результаті дитина протистоїть інтерналізації основних моральних принципів, ціннісних орієнтацій, норм, правил поведінки в суспільстві. Спостерігається процес розвитку відчуження від батьків, ширше – від суспільства, від держави, закладаються основи девіантної поведінки.

У латентному періоді дія самодепривації проявляється в пасивному або активному небажанні дитини вчитися і спілкуватися з однолітками. У школі їй нецікаво, у позитивні результати своєї праці вона не вірить, з'являється бажання «бродяжити». Від однолітків депривована дитина намагається або відгородитися, або агресивно їх придушити, нав'язуючи їм свою владу. На цьому етапі відчуження від діяльності, від моральних засад суспільства, закріплюється і з'являється відчуження від інших.

У пубертаті відбувається новий виток розвитку самосвідомості. Дуже важлива для підлітка з боку близьких рідних і друзів позитивна оцінка, як його особистісних якостей, так і результатів його діяльності, незважаючи на властиве підліткам заперечення і схильність до самокритики. Дитина, що виросла в умовах емоційної депривації, позбавлена внутрішнього позитивного підкріплення. Заперечення посилюються, поступово виливаючись у нелюбов до себе і в ненависть до оточуючих. Підліток не бачить сенсу в житті, з'являються думки про суїцид, виникає відчуження від самого себе.

Надалі людина перестає позитивно ставитися до життя, стає жертвою неврозів і психічних порушень, в її свідомості виникає прагнення до смерті, до руйнування. Але й такій особистості важко винести факт фундаментальної самотності й почуття власної нікчемності. Щоб, хоча б частково, полегшити свої страждання, депривована особистість егоїстично використовує інших як засіб підвищення самооцінки, джерела перестраховки й щита, що оберігає від почуттів повної внутрішньої порожнечі.

Ми припускаємо, що характер первинних об'єктних відносин, програма дитячо-батьківських взаємодій визначають домінування інстинктивного потягу. Імпотування психіки суб'єкта, блокування лібідних інстинктів призводить до формування тенденції до психологічної смерті, як базової особистісної установки, що виражається в різних формах самодепривації особистості.

Таблиця 1.

Особливості самодепривації психіки суб'єкта в онтогенезі

Батьківська депривація			<i>Едіпальний конфлікт</i>	Відчуження від батьків	САМО ДЕПРИВАЦІЯ
		<i>Анальний конфлікт</i>	Почуття провини		Порушення ідентичності
	<i>Оральний конфлікт</i>	Первинна довіра до світу		Відчуження від соціуму	<i>Підлітковий вік</i>
	Травма народження		Почуття нездатності	<i>Передпідлітковий вік</i>	
ВІДЧУЖЕННЯ		Вторинна довіра до світу	<i>Латентний період</i>		
Соціальна деривація					

У нашому дослідженні психічна самодепривація (внутрішня депривація) визначається як процес, обумовлений дією сукупності психологічних механізмів, які пов'язані єдиною функцією. Сутність складових процесу можна визначити через цілісний глибинно-психологічний аналіз змісту психіки індивіда.

Опис механізму функціонування та форм прояву процесу психічної самодепривації суб'єкта виступає, на наш погляд, необхідною умовою ефективної корекції особистісних особливостей, що задіяні в комунікативних взаємодіях.

На нашу думку, психологічна самодепривація особистості, перш за все, виявляється в різних формах аддиктивної поведінки. Поняття аддиктивної поведінки охоплює різні типи поведінки: сюди входять наркотична залежність й алкоголізм, куріння, пристрасть до азартних комп'ютерних ігор, рясної їжі, а також гіперсексуальність й емоційна залежність від суб'єкта, від трудової діяльності. Всі ці типи поведінки годує потужна сила несвідомої сфери, і це надає їм такі якості, як нездоланність потягу, вимогливість, ненаситність і імпульсивна безумовність виконання. Аддиктивна поведінка характеризується широким спектром патології різного ступеня тяжкості – від поведінки, що межує з нормою, до важкої психологічної та біологічної залежності. Особливу увагу суспільства привернула поширення аддиктивної поведінки серед підлітків.

Одним з механізмів аддиктивної поведінки є механізм відходу від реальності чи спотворення реального світу в сприйнятті індивіда. Індивідуальні соціально-перцептивні викривлення пов'язані з втратою здатності адекватно оцінювати зовнішній реальний світ, розуміти міжособистісні взаємодії. Причиною формування соціально-перцептивних викривлень є стійкі негативні переживання дитинства, які обумовлені незадоволенням найважливіших базових потреб. Суб'єкт вступає у внутрішній конфлікт, який завжди нівелюється порушенням інтрапсихічних стосунків й формуванням ідеалізованого образу «Я». При таких умовах гальмується гармонійний особистісний розвиток, оскільки людину цікавить не власне життя (почуття, бажання, думки, діяльність), а образ, який необхідно постійно підтримувати. Активність у цьому напрямку обумовлена неусвідомлюваним бажанням позбутися від внутрішньої напруженості, підтримати ідеалізоване «Его» за рахунок очікуваного позитивного зворотного зв'язку від інших людей. Суб'єкт потрапляє в залежність від позитивної оцінки і може спілкуватися тільки якщо відчуває підтримку від оточуючих. Будь-яка критика, суперечки, навіть незначні дрібні конфлікти призводять до дистанціювання від людей або ж до дій проти них. Сприйняття реальності спотворюється, детермінуючи тенденцію до неможливості підтримки конструктивних відносин з людьми (тенденція до психологічної імпотенції та психологічної смерті). Протиріччя між прагненням дотримуватися просоціальних вимог й одночасно на неусвідомлюваному рівні відчувати тиск інфантильних бажань призводить до формування особистісної проблеми. Суб'єкт демонструє ірраціональну поведінку, наслідок якої не може бути прогнозованим ним самим.

Психоаналітична теорія показала себе відкритою для нових поглядів у цій галузі: численні дослідження привели до нового розуміння проблеми, а також до розробки більш ефективних терапевтичних процедур.

Основою пізнання феномена самодепривації виступає метод активного соціально-психологічного навчання (АСПН) [6]. Орієнтація на дослідження цілісної психіки вимагає адекватних засобів глибинної корекції, тому в поле дослідницької уваги потрапляють механізми символізації (згущення, зміщення, натяк тощо), об'єктні відносини, закон вимушеного повторення, ходіння по «порочному колу», тощо. Окреслені категорії можна узагальнити й згрупувати залежно від детермінації енергією лібідо або мортидо. Згідно З. Фрейду, лібідо і мортидо – дві сторони однієї медалі енергетично стимулюються «Ід».

Методика психоаналізу комплексу тематичних малюнків, яка розроблена академіком Т. Яценко у контексті методу АСПН, дозволяє в процесі діалогу з автором здійснити аналіз і синтез свідомих та несвідомих аспектів психіки. При цьому беруться до уваги функціональні відмінності між свідомим і несвідомим [6, 7]. Діалог з автором малюнків дозволяє, по-перше, враховувати бачення образу самим суб'єктом, по-друге, використовувати

весь діапазон інтерпретації символів, по-третє, приймати до уваги логічні взаємозв'язки між окремими образами та його елементами.

Особливий психокорекційні ефект забезпечується через проникнення в глибинні аспекти психіки, пов'язані з об'єктивізацією внутрішніх протиріч суб'єкта та їхнім усвідомленням. Завдяки цілісному аналізу комплексу тематичних малюнків можна виявити логіку несвідомого, яка завжди підпорядкована інтересам інфантильного «Я» та в кожному конкретному випадку є непередбачуваною.

Висновки та перспективи дослідження. Феномен психічної самодепривації (внутрішньої депривації) формується в процесі розвитку особистості, внаслідок емоційного відчуження значущими людьми (батьками, вчителями, ровесниками, колегами). У процесі депривації психіки індивіда відбувається блокування лібідної енергії, що призводить до формування тенденції до психологічної смерті як базової особистісної установки. Головним у феномені самодепривації є не тільки імпульс до саморуйнування (аутоагресія), але й дефіцит адекватної інтерналізації батьківських фігур і, як наслідок, порушення здатності до самозахисту. Психологічна самодепривація визначається низкою факторів: (1) потребою в контейнуванні агресії, (2) пристрасним бажанням задовольнити прагнення до симбіотичних відносин з материнською фігурою, (3) бажанням послабити депресивний стан. Індивіди з феноменом самодепривації ведуть невпинну боротьбу з почуттям сорому й провини, відчуттям своєї нікчемності і з підвищеною самокритичністю. Супер-Его є нестерпним для депривованої особистості, суворим мучителем, від якого вона рятується втечею в світ ілюзії. Дослідження й корекція феномена психологічної депривації можливі через глибинний аналіз психічного змісту за допомогою об'єктування витіснених переживань, що травмують.

Література:

1. Лангмейер Й. Психическая депривация в детском возрасте / Й. Лангмейер, З. Матейчек: пер. с чешск. – Прага: Авицenum, 1984. – 334 с.
2. Кляйн М. Развитие в психоанализе / М. Кляйн, С. Айзекс, Дж. Райвери, П. Хайманн / Пер. с англ. Д. В. Полтавец и др. // сост. и науч. ред. И. Ю. Романов. – М.: Академический проект, 2001. – 512 с.
3. Фрейд А. Теория и практика детского психоанализа: пер. с англ. и нем. В 2-х тт. – М.: Апрель Пресс, ЭКСМО-Пресс, 1999 – Т.1 - 384 с.; Т.2 – 400 с.
4. Фрейд З. Либи́до. / З. Фрейд: пер. с нем. – М.: Гуманитарий, 1996. – 477 с.
5. Шторк Й. Психическое развитие маленького ребенка с психоаналитической точки зрения / Энциклопедия глубинной психологии. Т. II. Новые направления в психоанализе: пер. с нем. / Общ. ред. А. М. Боковикова. – М. Когито-Центр, МГМ, 2001. – С. 134-139
6. Яценко Т. С. Теорія і практика групової психокорекції: Активне соціально-психологічне навчання: Навч. посіб. / Т. С. Яценко. – К.: Вища шк., 2004. – 679 с.
7. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. посіб. / Т. С. Яценко. – К.: Вища шк., 2006. – 382 с.

Резюме. У статті розглядається проблема визначення феномена самодепривації як внутрішньої депривації психіки особистості. Показано, що детермінантою самодепривації є емоційне відчуження індивіда з боку значущого оточення, що веде до блокування лібідної енергії та прояву тенденції до психологічної смерті. **Ключові слова:** депривація, відчуження, лібідна енергія, мортідна енергія, об'єктні стосунки, аутоагресія, тенденція до психологічної смерті.

Резюме. В статье рассматривается проблема определения феномена самодепривации как внутренней депривации психики личности. Показано, что детерминантом самодепривации является эмоциональное отвержение индивида со стороны значимого окружения, ведущее к блокированию либидной энергии и проявлению тенденции к психологической смерти. **Ключевые слова:** депривация, отвержение, отчуждение, либидная энергия, мортидная энергия, объектные отношения, аутоагрессия, тенденция к психологической смерти.

© 2012

О.М. Поляничко (м. Київ)

АДЕКВАТНІСТЬ ПІЗНАННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ПСИХІЧНОГО МЕТОДОМ АКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Практична психологія, як наука яка перебуває на етапі становлення та розвитку знаходиться під впливом традиційної психології якій властиво дискретно-однобічне розуміння сутності феномену психічного. В роботі психологів традиційно застосовуються стандартизовані методи які не достатньо наближені